

УДК 327:316.32

**МАТЕРІАЛИ ДИСКУСІЇ
МАГІСТРІВ І РОКУ НАВЧАННЯ,
ПРОВЕДЕНОЇ В МЕЖАХ
НАВЧАЛЬНОГО КУРСУ
«ЦИВІЛІЗАЦІЯ ЯК СЕРЕДОВИЩЕ
ПОЛІТОГЕНЕЗУ»**

**ТЕМА ОБГОВОРЕННЯ:
ЗНАЧЕННЯ ВІЙНИ В ІСТОРІЇ
ЦИВІЛІЗАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ**

Матеріали виступів здобувачів вищої освіти (магістерський рівень) спеціальності 052-політологія, представлени на занятті з курсу «Цивілізація як середовище політогенезу» за участю завідувача кафедри політології ФМВПС ОНУ імені І. І. Мечникова В. В. Попкова та викладача кафедри політології Г. Б. Трушевич.

*Матеріали рекомендовані до друку –
д. політ. н., професором Попковим В. В.
та викладачем Трушевич Г. Б.*

Коваль В. І.

**МОДЕЛЬ «ВІЧНОГО МИРУ»
І. КАНТА - УТОПІЯ ЧИ РЕАЛЬНА
СПРАВА?**

Модель «Вічного миру» І. Канта ґрунтується на його моральній філософії та концепції космополітизму. Він вважав, що ідея всесвітнього миру є необхідною для забезпечення загального щастя та розвитку людства. За Кантом, держави повинні прийняти республіканську форму уряду та повністю відмовитися від воєнної агресії. Також, він запропонував створення

всесвітнього федеративного союзу, що базується на принципах мирного співіснування та справедливості.

В сучасному розумінні, на самому першому низовому рівні опиняється не держава, а громада, політія. Відтак республіка є громадою громад або політією політій. Отже проекція через рівень не те що неможлива, як це прагнув Кант, така проекція просто неефективна. Тобто громада громад (політія політій) можлива і може бути ефективною, а от Республіка республік теж можлива, але не може бути ефективною.

Адже Кант вважав, що у відносинах держав між собою, як і між окремими людьми всередині держави, щоб уникнути природного стану або стану війни, правовий стан можливий не як світова держава, республіка, а як союз держав, їх федерація.

На перший погляд, модель «Вічного миру» здається утопічною, оскільки світовий порядок, побудований на основі моральності та взаєморозуміння, може здатися недосяжним у реальному світі. Історія показує, що конфлікти та війни є неодмінною складовою сучасного світу, і багато держав дотримуються реалістичних підходів до політики, де на першому місці стоять інтереси та безпека своїх держав.

Проте, модель «Вічного миру» не можна відкидати як чисту утопію. Хоча ідеал абсолютного світового порядку може бути недосяжним, принципи, запропоновані Кантом, все ще мають велику цінність та актуальність. Ідея моральності та співробітництва між державами стала основою формування міжнародного права, міжнародних організацій та договорів.

Однак, коли ми розглядаємо цю модель у контексті російсько-української війни, виникає питання: чи можна реалізувати цей ідеал у ситуації, де існує воєнний конфлікт та насильство?

Кант вважав, що політична організація держави, заснована на принципах свободи та правосуддя,

сприятиме досягненню миру та справедливості. Однак, у випадку російсько-української війни, Росія демонструє агресивну поведінку, порушуючи територіальну цілісність України та порушуючи принципи міжнародного права.

Утопічність моделі «Вічного миру» стає явною, коли ми спостерігаємо реальну ситуацію на місцевому рівні. Російсько-українська війна супроводжується людськими стражданнями, загибеллю життів та ескалацією насильства. У таких умовах складно уявити, як може бути реалізована модель «Вічного миру», де воєнні дії є суттєвим фактором.

Ідея про Вічний мир Канта весь час мала, має і якоюсь мірою і надалі матиме актуальність, оскільки вона вплинула на формування міжнародного права, склала основу прав і свобод людини як громадянина світу. Кант не вважав ідею вічного миру абсолютно здійсненою в чистому вигляді.

Переглядаючи Канта сьогодні, можна сказати, що індивіди, громади, республіки, корпорації та світове співтовариство своїми зусиллями можуть наближатися до Вічного миру в тій чи іншій мірі.

Водночас ми можемо сказати більш сумну і важливу річ – війни будуть завжди.

В той час, як мислителі придумують нові форми домовленостей і публічного контролю, індивідуальна та приватна ініціатива продукує у своїй різноманітності нові конфлікти.

Чи більше мислителі продукують інакше, тим більше воно входить у суперечність з наявним. І чим більше інакшого та конфліктів, що його супроводжують, тим більше нових форм війн з'являється.

Ми можемо лише сподіватися, що війни стануть менш руйнівними та менш жертвними з точки зору втрати життів мислячих істот. Але з появою нових інновацій та загального розвитку miltech-сфери – надія втрачається.

Навіть за умови єдиного людства війни будуть наслідком появи інакшого – нових форм мислення, нових конструкцій світу, нових самовизначень та ідентичностей.

Навіть технологічна Сингулярність не принесе нам Вічного миру. Справжній Вічний мир може бути лише в проекції всезагальної єдності та цілісності усіх мислячих істот Всесвіту. Але це означатиме кінець цього Всесвіту і початок нового Всесвіту зі своїми війнами. Вічність миру буде лише в точці цього переходу.

Ніде і ніколи так жадано і приречено не буває потрібен Вічний мир, як серед Вічної війни. Людство приречено вічно і повсюдно вести війну і вічно та повсюдно намагатися укладати суспільні договори про мир.

Відтак Вічний мир виглядає скоріше як ідеальна бажана установка, яка створює високого рівня мотивацію для інтелектуалів та політиків і слугує великим сподіванням для всіх громад.

Список використаної літератури:

1. Дацюк С. «Вічний мир».
URL: <https://blogs.pravda.com.ua/author/s/datsuk/5b84e9a6d8fb6/>
(дата звернення: 06.05.2023)
2. Кант І. «До вічного миру».
URL: http://loveread.ec/view_global.php?id=89617 (дата звернення: 06.05.2023)

Пухальська А. В.

ВІЙНА ЯК ФЕНОМЕН СВІТОВОЇ ІСТОРІЇ. ПРОВІДНІ МИСЛИТЕЛІ ПРО СУТНІСТЬ ВІЙНИ

Перше питання теми розкриває особливості політологічного підходу до війни як вельми складного соціально-політичного явища, яке активно почало

досліджуватись у філософській, правовій, міжнародно-гуманітарній, соціально-політичній площині ще здавна. З самого початку аналізу феномена війни треба абстрагуватись від нових характеристик сучасних війн, як «торговельна війна», «холодна війна», «гібридна війна» тощо.

Методологічними основами вищевказаного політологічного підходу до аналізу війни виступають такі положення:

- Війна як складний соціально-політичний феномен не може бути пояснений самим собою, без аналізу соціальних зв'язків її з іншими соціальними станами (мир, перемир'я, гонка озброєнь, "озброєний мир"), з усіма сферами життя, особливо з політикою, економікою, загальною та мілітарною культурою, домінуючою суспільною свідомістю, традиціями влади ставлення до силових засобів забезпечення зовнішньої політики.
- Як багатовимірне явище війна постає легітимним використанням збройної сили держави (правовий аспект), способом розв'язання соціальних конфліктів за допомогою зброї (філософський аспект), організованою збройною боротьбою за допомогою спеціального знаряддя – армії (військово-управлінський аспект), збройним, силовим засобом досягнення політичної мети (політологічний аспект).
- Політологічний аналіз війни проводиться під гаслом визнання її «продовженням і сумуванням політичного курсу тих сил, які його проводили у мирні часи». Водночас завжди слід розрізняти суто військову та політичну сторону війни.
- Війна не випадкове, а закономірне явище суспільного життя, перспективу виникнення якого у тій чи іншій формі слід постійно враховувати політикам, державним діячам. Історія свідчить як про періодичне повторення війн, так і віддалену перспективу їх повного викорінення з життя суспільства.
- Перебіг війни підпорядковується дії особливих законів, прояв яких змінюється в залежності від характеру зброї,

соціальної природи суб'єктів збройної боротьби, їх політичних цілей.

- Сучасний дослідник війни має виходити не тільки з європо-центристського ставлення до цього феномену збройної боротьби, але з інших культурологічних позицій. Так, поняття війни має відмінність у трактуванні східної та західної парадигм воєнно-політичного мислення [1].

Ще в докласовому первісному суспільному житті війна стає «формою виробничої діяльності», до якої спонукає постійний ріст народонаселення, необхідність розширення чи відстоювання територій тощо. Вона дає здобич, територію, матеріальні здобутки – не дарма вже у Стародавньому Римі паради військ починались з демонстрації трофеїв. Ф. Енгельс визначав, що війни первісного суспільства не є війною у сутнісному соціально-політичному аспекті – це була буденна боротьба за виживання («життєвська справа»), бо у ній відсутній політико-владний елемент, не було і соціального знаряддя війн – армії.

Зі становленням держави і класового суспільства війна стає специфічно організованою формою особливої (мілітарної) діяльності, яка визначається політичними причинами, утворює своє ідеологічне і культурне поле, з'являється і постійно діючий державний інститут збройної сили, армії [1].

В історії думки можна зафіксувати як виправдання необхідності воєн («природне» заняття для людини у Платона і Аристотеля), так і різке моральне засудження війни, що притаманне гуманістичному світогляду Відродження й Нового часу.

Ж.- Ж. Руссо розцінюють війну як пережиток «варварської епохи». І. Кант у роботі «До вічного миру» обґрунтовує ідею "вічного миру", бажаним втіленням якої є організація колективної безпеки рівноправними суверенними державами. Він вказує, що лише колективна воля

суверенних країн стане на перешкоді війн [2].

За визначенням німецького воєнного теоретика К. фон Клаузевіца, війна є розширене протиборство суспільних суб'єктів, продовженням державної політики іншими засобами, але інколи і стихією насильства, у якій майже не можливо простежити розумні політичні моменти діяльності.

Для наукового воєнно-політологічного підходу К. Клаузевіца до війни характерним є наступні положення:

1. Відмова від знаходження незмінного «начала» (сутності) війни, а намагання лише окреслити контури проблемного поля, у якому це начало (сутність) війни може бути знайдено – взаєминах політики держави, насильства, діяльності полководцю та народних сил;
2. Війна вимагає конкретно-політичного аналізу у кожному окремому випадку, бо вона постійно змінює свої характеристики – від абсолютного насильства до обережного застосування політики силових засобів;
3. Серед атрибутів війни він визначає «трикутник» з політики, насильства, діяльності мас і полководців;
4. Політика у Клаузевіца мислиться своєрідно, хоча й у дусі визначення Г. Гегеля як «розумного у своїй основі», але здебільшого як прояв цього розуму в основному на міжнародній арені.
5. Слід не тільки визнавати наявність існування інституту війни, але і як фактичного здійснення стану боротьби між суб'єктами міжнародної політики у формі збройних змагань, зважати на його єдність та відмінності із політичним змістом збройних конфліктів [1].
6. Але разом із спільними політично-правовими ознаками війна має властиві тільки їй особливості.
7. Суб'єктом ведення війни виступає виключно держава (навіть у громадянській війні одна із сторін може бути державою), а право оголошувати її

надано тільки легітимному державному органу.

Ще раніше Ж.-Ж. Руссо з цього приводу писав у 1762 році в трактаті «Про суспільний договір»: «Війна – це відношення не між людьми, а між державами, і люди стають ворогами випадково, як представники держави, а не як людські істоти».

У міжнародному співтоваристві склалась традиція врахування певних умов, за якими війна може бути прийнятою. В Римі такими необхідними правовими моментами були достатньо вагома причина для ведення збройної боротьби, формальне оголошення постанови сенату про початок бойових дій (промульгація), повеління народу, а в XVI столітті Себастьян Франк писав про «шість умов», за яких припустима війна. Третя умова, зокрема, вказувала на те, що не можна нападати першим.

Війна як неприпустиме соціально-політичне явище може виступати у формі агресії або агресивної війни. Агресією є всі види та форми незаконного (з огляду Статуту ООН) застосування збройної сили суб'єкта міжнародного права у відношенні до аналогічного суб'єкта міжнародного права, тобто нападу держави-агресора на державу-жертву агресії.

Повертаючись до політично-правового аспекта війни, ми вкажемо на негативне ставлення громадськості до війни на відміну від сучасного збройного конфлікту.

Вважається, що останні десятиліття саме політологічні теорії домінують серед інших концепцій пояснень війни – економічних, філософських, психологічних. Вони є продовженням традиції, закладеної Н. Макіавеллі і розвиненою К. Клаузевіцем.

Ліберальна та неоліберальна політологічна думка виходить з того, що війни стають все більш недоцільним способом збереження і зміцнення режимів – як «емпіричний» виступає закон

припинення війн між демократичними режимами [3].

Таким чином, війна у політологічному аспекті є соціально-політичним явищем соціального насильства збройними механізмами і засобами, яке сотнями зв'язків пов'язано з глибинними основами політики держав і значних політичних сил.

Список літератури:

1. Війна як соціально-політичне явище: сутність, зміст, тенденції зміни політичного дискурсу.
URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-8647.html> (дата звернення: 23.04.2023)
2. Виникнення феномену війни в добу воєнної демократії.
URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vinik-nennya-fenomena-viyni-v-dobu-voennoyi-demokratiyi> (дата звернення: 23.04.2023)
3. Війна як соціальний конфлікт: теоретико – правові аспекти.
URL: https://legalactivity.com.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2268%3A2505202216&catid=288%3A1-062022&Itemid
(дата звернення: 23.04.2023)

Сізокрилов М. В.

ОСНОВНІ СЦЕНАРІЇ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНИХ ПОДІЙ В ЄВРОПІ ТА СВІТІ

Повномасштабна агресія росії проти України кардинально змінила світ. Усі країни Заходу об'єдналися в антипутінську коаліцію на чолі зі Сполученими Штатами.

Ця коаліція допомагає Україні економічно, а також зброєю. Головну роль у цьому процесі допомоги грає президент США Джо Байден. Його фактично можна назвати головним лідером західної антипутінської коаліції. Також лідерами цієї коаліції є прем'єр-міністр Великої Британії

Ріші Сунак, президент Франції Еммануель Макрон та канцлер Німеччини Олаф Шольц. Іншими учасниками антипутінської коаліції можна назвати лідерів держав-членів Великої сімки, а саме – прем'єр-міністра Канади Джастіна Трюдо, прем'єр-міністра Італії Джорджо Мелоні та прем'єр-міністра Японії Фуміо Кісідзу.

Щодо Великої Британії Україна більш менш застрахована в контексті проведення там майбутніх парламентських виборів у 2024 році, оскільки опозиційна Лейбористська партія на чолі із Кіром Стармером підтримує надання Україні військової допомоги так само, як і правлячі консерватори на чолі із Р. Сунаком [1].

Зміна влади у Великій Британії ніяким чином на Україну не вплине. У Великій Британії звичайно є деякі політичні діячі пропутінського спрямування, як, наприклад, колишній лідер лейбористів Джеремі Корбін, але вони знаходяться в абсолютній меншості по відношенню до тих, хто підтримує Україну [2]. У перелік тих політичних діячів, хто підтримує Україну, можна включити двох колишніх прем'єр-міністрів Великої Британії від партії торі. Це Борис Джонсон та Ліз Трасс.

Аналогічна ситуація, як і у Великій Британії, спостерігається в Німеччині, оскільки усі провідні партії є прозахідними, проукраїнськими та налаштовані жорстко по відношенню до кремля. Це, зокрема, і ХДС-ХСС, і СДПН, і «Зелені». Лише дві політичні партії, а це ультраправа «Альтернатива для Німеччини» та лівопопулістська партія «Ліві» є відверто пропутінськими, але щодо них існує «санітарний кордон». Тобто із ними ніхто не буде створювати правлячу коаліцію у Бундестазі [3].

Зовсім інша ситуація у Франції, оскільки на фоні низьких рейтингів Президента Ф. Макрона через непопулярну пенсійну реформу висока популярність простежується у

проросійських правих популістів на чолі із Марін Ле Пен та проросійських лівих популістів на чолі із Жаном-Люком Меланшоном. Лідерка «Національного об'єднання» Ле Пен вперше в історії може перемогти на президентських виборах, причому і у першому, і у другому турах [4]. Але, щоправда, тут Україна є теж застрахованою, оскільки наступні вибори президента у Франції пройдуть тільки у 2027 році.

Перемога Ле Пен може суттєво змінити ситуацію не на користь Україні, а саме на користь путіна, оскільки лідерка французьких націоналістів виступає за припинення надання Україні військової допомоги, за зняття санкцій з росії, а також за мирні перемовини між Києвом та Москвою. Також Ле Пен є відвертим євроскептиком, вона виступає за суверенітет і незалежність Франції в рамках ЄС та НАТО. Це може суттєво послабити західний альянс та змінити баланс сил на користь росії, оскільки Франція грає у ньому ключову роль, а у разі перемоги Ле Пен Франція фактично буде виведена з гри та буде загравати з Москвою.

Але найбільш суттєвим моментом, який може усе перевернути з ніг на голову, може стати перемога Трампа на виборах президента США у 2024 році. Це може стати справжнім подарунком для путіна, оскільки Трамп є ізоляціоністом та відверто проросійським популістом [5]. Це буде означати зміну балансу сил на користь Москви, оскільки США під керівництвом Трампа перестануть надавати Україні військову допомогу, перестануть очолювати антипутінську коаліцію, вийдуть з гри проти російського агресора та почнуть із ним загравати та відкрито грати на його боці. Це може стати прелюдією до перемоги росії, а також стати важливим сигналом для інших автократів, що можна вчинити так само як путін, і досягти успіху, і за це нічого не буде. В першу чергу, це може дати сигнал лідеру Китаю Сі Цзіньпіну щодо його імперіалістських планів щодо Тайваню.

У разі перемоги на виборах у США у 2024 році діючого президента Джо Байдена все залишиться як є, і росія остаточно зазнає поразки, оскільки буде продовжуватись жорсткий опір Кремлю з боку об'єднаної західної коаліції на чолі із США. Китай буде продовжувати займати нейтральну позицію, отримуючи певні бонуси від цього військового конфлікту на свою користь. Також Китай буде займати вичікувальну позицію, аби подивитися, які зиски та яку користь від наслідків цього конфлікту він може отримати для себе.

Список літератури:

1. Лідер британської опозиції несподівано приїхав до Києва: яка мета візиту. *24 канал*. 2023.
URL: https://24tv.ua/lider-priyihav-do-kiyeva-abi_n2257248.
(дата звернення: 22.03.2023)
2. Экс-лидер оппозиции Британии призвал прекратить вооружать Украину. *Европейская правда*. 2022.
URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2022/08/2/7144302/>.
(дата звернення: 23.04.2023)
4. WP: Кремль пытается создать в ФРГ антиукраинское движение. *Deutsche Welle*. 2023.
URL: <https://www.dw.com/ru/wp-kreml-antiukrainskoe-dvizhenie/a-65405119>.
(дата звернення: 23.04.2023)
5. Макрон розгромно програв би Ле Пен на президентських виборах. *Укрінформ*. 2023.
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-prograv-bi-le-pen-na-prezidentskih-viborah.html>.
(дата звернення: 23.04.2023)
6. Трамп признался, что мог бы "позволить" РФ оккупировать часть Украины, чтобы избежать войны. *Европейская правда*. 2023.
URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2023/03/8/7157604/>.
(дата звернення: 23.04.2023)

Череватий В. О.

РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКА ВІЙНА В КОНТЕКСТІ ЗІТКНЕННЯ ДВОХ СВІТ-СИСТЕМ: АМЕРИКАНОЦЕНТРИЧНОЇ ТА КИТАЄЦЕНТРИЧНОЇ

1

*Огляд загального контексту зіткнення
двох світ-систем: американоцентричної та
китаєцентричної*

Американоцентрична світ-система ґрунтується на принципах демократії, вільного ринку та індивідуальних свобод. Сполучаючи економічну потужність з військовою міццю, США виступають як головний захисник та пропагандист цих цінностей. Вони протягом багатьох десятиліть підтримували свої союзнництва, формуючи систему міжнародних організацій, таких як НАТО, ЄС та ООН.

З іншого боку, китаєцентрична світ-система базується на ідеях авторитаризму, національного пріоритету та керованої економіки. Китай активно просуває свою модель розвитку та культурні цінності, зосереджуючи увагу на зміцненні власної економіки, технологічних досягнень та впливу у міжнародних організаціях, таких як ШОС та нова Шовкова дорога.

Змагання між американоцентричною та китаєцентричною світ-системами впливає на глобальну політику, економіку та безпеку. Обидві світ-системи намагаються залучити інші країни до своєї сфери впливу.

2

*Пояснення важливості російсько-
української війни в цьому контексті*

Для американоцентричної світ-системи російсько-українська війна є випробуванням її глобального лідерства та впливу. США вважають Росію своїм конкурентом і спостерігають за російськими діями у країнах Східної Європи, зокрема в

Україні, як за загрозою своїм інтересам. Американська світ-система прагне підтримувати суверенітет України, сприяти її демократичному розвитку та запобігати розширенню російського впливу.

З іншого боку, для китаєцентричної світ-системи російсько-українська війна має важливі геостратегічні та геополітичні наслідки. Китай має інтереси в розширенні своєї сфери впливу, зокрема в Євразії, і російська політика в Україні може вплинути на ці амбіції.

Російсько-українська війна також має значення як іспит для міжнародних структур та міжнародного порядку, які встановилися в рамках американоцентричної світ-системи. Конфлікт в Україні викликає дискусії щодо ролі Європейського союзу, НАТО та ООН у забезпеченні безпеки та стабільності у регіоні.

3

*Опис принципів, цінностей та стратегій,
що визначають американоцентричну
світ-систему*

Американоцентрична світ-система базується на деяких основних принципах, цінностях та стратегіях, які визначають її функціонування. Ось опис деяких з них:

Демократія. Американоцентрична світ-система віддає перевагу демократичним цінностям, таким як верховенство права, права людини, свобода вираження думок і вибору.

Вільний ринок та капіталізм. Капіталістичні принципи, такі як приватна власність, конкуренція та ринкові механізми, є ключовими елементами її економічного моделювання.

Індивідуальні свободи. Це означає захист особистої недоторканості, свободи слова, релігійних переконань, а також рівних можливостей для всіх.

Глобальне лідерство. США пропагують та визначають норми та стандарти у геополітичній сфері,

виступають за розвиток міжнародного права, сприяють укладанню міжнародних договорів та встановлюють систему союзництва через міжнародні організації, такі як НАТО та ООН.

Сила та безпека. Американоцентрична світ-система вважає себе відповідальною за забезпечення своєї безпеки та захисту своїх союзників. Вона має сильну військову потужність та здатність проводити оперативні дії за межами своїх кордонів для захисту своїх інтересів та збереження стабільності в світі.

Міжнародний союзництво. Американоцентрична світ-система підтримує та сприяє розвитку союзництва з іншими країнами, які ділять її цінності та інтереси.

4

Аналіз впливу американоцентричної світ-системи на російсько-українську війну

Американоцентрична світ-система має значний вплив на російсько-українську війну. Ось деякі аспекти цього впливу:

Політична підтримка України. Вони виступають на стороні України, підтримуючи її суверенітет, територіальну цілісність та право на самовизначення. Це виявляється в санкціях проти Росії, політичній підтримці українського уряду та сприянні у залученні міжнародної уваги до конфлікту.

Військова підтримка. США надають практичну допомогу Україні в сфері безпеки та оборони. Це включає навчання українських військових, постачання військової техніки, зброї та боєприпасів. Ця військова підтримка сприяє зміцненню обороноздатності України та забезпеченню її здатності протистояти російській агресії.

Міжнародна мобілізація. США працюють зі своїми союзниками та партнерами, включаючи країни Європейського союзу та НАТО, для укладання коаліційних договорів, спільних санкцій та військової співпраці. Це сприяє зміцненню міжнародної підтримки України

та підвищенню міжнародного тиску на Росію.

Інформаційна війна. Американоцентрична світ-система використовує свої засоби масової інформації та комунікаційні канали для поширення інформації про конфлікт та російську агресію. Це допомагає формувати глобальну громадську думку, викликати обурення та підтримку у відношенні України, а також залучати увагу міжнародної спільноти до ситуації.

5

Опис принципів, цінностей та стратегій, що визначають китаєцентричну світ-систему

Китаєцентрична світ-система має власні принципи, цінності та стратегії, які визначають її функціонування. Ось опис деяких з них:

- Громадськість та колективізм. Інтереси і благо суспільства ставляться вище інтересів окремих осіб, а рішення часто приймаються на колективному рівні.
- Авторитаризм. Китаєцентрична світ-система підтримує сильну централізовану владу та авторитарну систему управління. Вона вірить у необхідність сильного лідерства та державного контролю для досягнення стабільності та розвитку.
- Економічний розвиток та торговельна домінантність. Китай прагне досягти технологічного та індустріального переваги, стати світовим лідером у торгівлі та економіці.
- Регіональна перевага та вплив. Китай прагне забезпечити свою домінування в Азії та створити власну сферу впливу, розширюючи свої економічні та політичні зв'язки з сусідніми країнами.
- Геополітична стратегія «Один пояс, один шлях». Ця стратегія передбачає створення міжнародної мережі торгових та інфраструктурних зв'язків, яка сприятиме зміцненню впливу Китаю та реалізації його геополітичних інтересів.

6

Аналіз впливу китаєцентричної світ-системи на російсько-українську війну

Вплив китаєцентричної світ-системи на російсько-українську війну може мати кілька аспектів:

Дипломатичний вплив. Китай, як важлива світова супердержава та ключовий гравець у китаєцентричній світ-системі, має значний вплив на регіональні та міжнародні справи. Його дипломатичні дії та позиція щодо конфлікту можуть вплинути на сприйняття та підходи інших країн до ситуації.

Економічний фактор. Китай є важливим торговельним партнером інших країн, включаючи Україну та Росію. Його економічний вплив може мати значення для обидвох сторін конфлікту.

Політична підтримка. Якщо Китай визначить свої політичні інтереси в регіоні, він може надати підтримку одній зі сторін конфлікту. Наприклад, якщо Китай вважає, що сприяння Росії відповідає його геополітичним або економічним цілям, він може надати політичну підтримку Росії в міжнародних форумах або шляхом укладання вигідних угод.

Вплив на конфліктні регіональні динаміки. Китайський вплив може також впливати на конфліктні регіональні динаміки, зокрема в контексті залучених країн.

Висновок

Російсько-українська війна в контексті зіткнення двох світ-систем (американоцентричної та китаєцентричної) має важливі геополітичні наслідки. Цей конфлікт впливає на баланс сил, відносини між країнами та міжнародну спільноту.

Це зіткнення у своєму фіналі може мати два наслідки: це «Тріумф Заходу» – посилення та продовження лідуючої позиції США і Європи, занепад Китаю та Росії; або це «Тріумф Сходу», де світ зміниться у сторону Азії.

Список літератури:

1. Примак В. О. Реалізм і російсько-українська війна. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2023. № 4. С. 70–73.
2. Попков В. В., Азаєв Д. А. Війна та доля світ-системи. Сучасна інтерпретація Іммануїла Валлерстайна. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2022. Вип. 35. С. 129–137.

Джеріна А. О.

СВІТОВІ ВІЙНИ ЯК ФЕНОМЕН НОВОГО ЧАСУ. ЩО ДАЛІ?

Під світовою війною сучасні словники розуміють війну, в якій борються великі сили з багатьох країн. Також під нею розуміють війну, в якій брали участь багато держав світу. Переважно маються на увазі дві світові війни: Перша світова, яка велася переважно в Європі з 1914 по 1918 рік та Друга світова війна, яка велася переважно в Європі та Азії з 1939 по 1945 роки [1; 2]. Проте таке визначення словника *Брітанніка* не є вичерпним, оскільки характеристика залучення багатьох держав світу, міждержавних альянсів та широка географія бойових дій були характерні не лише для масштабних конфліктів першої половини XX ст., але й для більш ранніх.

На думку автора, аналоги світових війн мали місце і в Античному світі. Зокрема, війни грецьких держав-полісів та Персидської імперії, війни Олександра Македонського, який дійшов у своїх завоюваннях до сучасної Індії, та війни Риму проти Парфії й інших держав та протодержавних утворень у Європі та на Близькому сході. Ці війни можна схарактеризувати як «протосвітові війни»

тому, що в них відбувались міжцивілізаційні зіткнення, їхня географія сягала тисяч кілометрів, а самі конфлікти залучали сотні тисяч людей.

Схожу ситуацію можна простежити і в Середні віки, зокрема, зіткнення Заходу та Сходу під час Ісламських завоювань та Хрестових походів.

Проте ситуацію докорінно змінив Новий час, щодо конфліктів якого вже можна застосовувати поняття Світова війна. Першою з таких війн можна назвати Тридцятилітню війну. Хоча її географія охоплювала лише Центральну, Західну та Північну Європу, проте залучення 350 тисяч військових з боку протестантів та майже 500 тисяч з боку католиків, а також тридцятирічний проміжок бойових дій дозволяє казати про глобальність даного конфлікту та його масштаби, які стали можливі тільки в епоху Модерну. Власне, за наслідками цю війну також слід вважати першою зі світових війн, оскільки унаслідок Вестфальського миру утворилась нова система міжнародних відносин, з'явився концепт національної держави, який був незнаний до того та змінилась політична конфігурація Європи, що визначило подальшу історію людства [3].

У XVIII ст. відбулась Семилітня війна, глобальний конфлікт, який також можна віднести до світових війн. Зокрема, прем'єр-міністр Великої Британії Вінстон Черчилль називав цю війну «першою в історії світовою війною» через кількість людей залучених у війну, втрати з обох боків та географію війни. Зокрема, унаслідок бойових дій загинуло близько 1 мільйона 300 тисяч людей з обох сторін, близько 700 тисяч з яких були мирні жителі. Війна відбувалась одночасно в Європі та Північній Америці. Сторонами виступили Британія, Пруссія та Португалія з одного боку та Австрійська й Російська імперії, Франція, Саксонія, Річ Посполита та Швеція з іншого. Унаслідок війни Франція втратила свої колонії в Канаді на користь Англії, далі вона лише втрачала території в Північній

Америці. Попри масштабні поразки Пруссія змогла зберегти за собою Сілезію та вплив на німецькі землі, через сто років це дозволить їй створити Германську імперію [4].

Наполеонівські війни також належать до Світових воєн. Фактично відбулось протистояння між Континентальними силами та Атлантичними і її тимчасовими союзниками (Франція проти Англії, її ситуативний союз з Росією). Географія воєнних дій зачіпала простори у Європі, в Африці та синхронно із нею відбувалась друга війна Англії проти США у Північній Америці. Унаслідок війни Англія ще більше ствердила свою гегемонію, Росія змогла диктувати свій порядок на континенті та визначити європейську політику в дусі монархії та консерватизму не тільки для себе, але й для Пруссії та Австрії. Віденський конгрес став однією з найважливіших міжнародних конференцій в історії та визначив геополітичну конфігурацію на найближчі десятиліття. Перша світова війна призвела до загибелі низки імперій: Австро-Угорщини, Германської, Російської та Османської.

У подальшому до переформатування довелось вдатись Британській та Французькій імперіям. США набули нового впливу на Старий світ. Фактично це була не ідеологічна війна, оскільки з обох боків були представлені колоніальні імперії. Хоча географія масштабних бойових дій була обмежена здебільшого Європою, проте у бойових діях були залучені мільйонні армії та представники колонізованих народів, що свідчить про глобалізацію воєн у XX ст.

Друга світова війна призвела до ствердження гегемонії США у більшості регіонів світу у військовому, економічному та фінансовому відношенні, а також до формування двополярного світу, поділеного між США та СРСР: капіталізм Vs. соціалізм, демократія Vs. диктатура. Також унаслідок війни вперше в світовій історії з'явилась ядерна зброя, зброя

масового ураження. Внаслідок цих технологічних відкриттів, подальше протистояння між ядерними державами відбувалось виключно у формі Холодної війни, при цьому сама по собі війна не закінчувалась: відбувались проксі-війни з залученням третіх неядерних держав (В'єтнамська війна, війна в Афганістані) та ядерні ескалації (Кубинська криза) [6].

Російсько-українську війну можна вважати новою світовою війною, попри те, що на цьому етапі безпосередньо залученими в неї є лише дві держави. Проте також ми бачимо і міжнародну підтримку Україні коаліцією майже з п'ятдесяти держав світу (формат «Рамштайн»), мільярдну допомогу Західного світу тощо.

З іншої сторони ми бачимо підтримку країни-терориста РФ з боку нової «вісі зла» (Іран, Білорусь, Сирія). Участь Китаю в допомозі Росії є спірною та не підтвердженою. Війна Росії проти України призведе до зміни геополітичної конфігурації світу. Зокрема, можна буде говорити про постросійське врегулювання, посилення Заходу за рахунок нової архітектури безпеки в Європі та посилення Китаю за рахунок знекровленої Росії та потенційних нових держав в Азійській частині РФ. Саме тому війна РФ проти України є Світовою війною, оскільки призведе до глобальних наслідків та вже залучила величезні людські та матеріальні ресурси. Власне, навіть завершення війни не призведе до припинення інших воєн у світі. Саме тому буде необхідна нова архітектура міжнародної безпеки та переформатування ООН, створення механізму гарантій безпеки від зовнішньої агресії тощо. Хоча тенденція стосовно того, що ядерні держави не воюють між собою напряму продовжить існувати, може залишитись практика проксі-війн між наддержавами та локальні конфлікти. Власне, війни не закінчатся із поразкою Росії, але набуватимуть нових форм згідно із викликами та обставинами, які диктуватиме час [6].

Список літератури:

1. Cambridge Dictionary.
URL: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/world-war>
(дата звернення: 22.04.2023)
2. The Britannica Dictionary.
URL: <https://www.britannica.com/dictionary/world-war>
(дата звернення: 21.04.2023)
3. Капітоненко М. Г. Тридцятилітня війна 1618-1648 / Українська дипломатична енциклопедія: у 2 т. / ред. кол.: Л. В. Губерський (голова) та ін. К.: Знання України, 2004. Т. 2: М – Я. 812 с.
4. Вдовенко В. Семирічна війна 1756-1763 / Українська дипломатична енциклопедія: У 2-х т./ Редкол.: Л. Губерський (голова) та ін. Київ: Знання України, 2004. Т. 2. 812 с.
5. An Outline of the U.S. Economy
URL: <https://web.archive.org/web/20080921110912/http://usinfo.state.gov/products/pubs/oecon/homepage.htm>
(дата звернення: 22.04.2023)
6. Звернення Президента України до учасників саміту «Групи двадцяти»
URL: <https://www.ukrinform.ua/rubricpolitics/3614525-formula-miru-zelenskij-nazvav-10-umov-pripinenna-vijni-vukraini.html>
(дата звернення: 22.04.2023)

Рекомендовані до друку –

*д. політ. н., професором Попковим В. В.
та викладачем Трушевич Г. Б.*

Стаття надійшла в редакцію 25.05.2023